การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านพืชผักของเกษตรกร อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

Factors Affecting to Compliance on Good Agricultural Practices in Vegetables in Ban Khwao District, Chaiyaphum Province

บุรฉัตร ห้องโสภา (Burachat Hongsopa)[1] จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong) [2] เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ (Chalermsak Toomhirun) [3]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพทั่วไปและสภาพการผลิตผัก 2) ความสำคัญและการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี 4) การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และ 5) ปัจจัยและแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ประชากร คือ เกษตรกรผู้ปลูกผักในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี พ.ศ. 2566 จำนวน 414 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ตัวอย่าง จำนวน 204 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.5 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 55.12 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เกษตรกรร้อยละ 48.0 ปลูกพริก รองลงมาคือ หน่อไม้ฝรั่ง มะเขือ ข้าวโพด และตะไคร้ ส่วนใหญ่ปลูกผักตามความต้องการของตลาด ไม่ใช้วัสดุปรับปรุงบำรุงดินก่อนปลูกผัก ศัตรูผักในแปลงพบโรคพืชและแมลงศัตรูพืช โดยร้อยละ 88.7 ใช้สารเคมีในการป้องกันหรือกำจัด รองลงมาใช้ชีวภัณฑ์ 2) เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญในระดับมากที่สุดเกือบทุกประเด็น ยกเว้นด้านการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ และเกษตรกรมีระดับการปฏิบัติในระดับมากที่สุดเกือบทุกประเด็น ยกเว้นด้านวัตถุอันตรายทางการเกษตร และด้านการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ 3) เกษตรกรมีปัญหาในประเด็นด้านแหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก และการบันทึกข้อมูลและการตามสอบในระดับน้อย แต่เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อย พบว่า มีปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาด้านดินเสื่อมคุณภาพ มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำในระดับปานกลาง 4) เกษตรกรได้รับการส่งเสริมโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย แต่มีความต้องการได้รับการส่งเสริมใน 2 ประเด็น อยู่ในระดับมาก คือ ด้านความรู้ และด้านสื่อบุคคลในการส่งเสริม 5) ปัจจัยด้านจำนวนแรงงานนอกครัวเรือนมีผลต่อการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในเชิงบวก คือ เมื่อจำนวนแรงงานนอกครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีผลให้การปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย ส่วนปัจจัยด้านประสบการณ์ในการปลูกผักมีผลในเชิงลบ คือ เมื่อเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกผักเพิ่มขึ้น มีผลให้การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีจะมีแนวโน้มลดลง

คำสำคัญ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การผลิตผัก การส่งเสริมการเกษตร

[1] นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail burachath@gmail.com
[2] รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail arkjin@hotmail.com
[3] รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail artoom@hotmail.com

Abstract

This research had an objective 1) general conditions and vegetables production 2) importance and the practice to good agricultural practices of farmers 3) problems and suggestions in good agricultural practices of farmers 4) the receiving and needs in the extension according to good agricultural practices of farmers and 5) the analysis of extension guideline to good agricultural practice of farmers. The population of this study was 414 vegetable production famers in the area of Ban Khwao district, Chaiyaphum province who had registered as the department of agricultural extension in 2023. The sample size of 204 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 and simple random sampling method. An interview form was used to collect data and data were analyzed by using statistics such as frequency distribution, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, multiple regression analysis and content analysis. The result of the research found out that 1) most of the farmers, 52.5%, were female with an average age of 55.12 years and had completed primary education. Of the farmers, 48.0% grew chili, followed by asparagus, eggplant, corn, and lemongrass. Almost of the farmers grew vegetables according to market demand and did not use soil conditioners before planting. They found plant diseases and insect pests, and 88.7% of farmers used chemicals for pest control, followed by biological agents. 2) Farmers gave the highest level of importance to almost every issue, except for data recording and monitoring, and they practiced good agricultural practices (GAP) at the highest level in almost every area, except for the use of hazardous agricultural chemicals and data recording and monitoring. 3) Farmers faced minor problems in water resources, planting areas, and data recording and monitoring. However, in sub-issues, they faced severe water shortages and moderate soil degradation with low fertility. 4) Farmers received low levels of extension overall but expressed a high demand for extension in two areas: knowledge and personal media for extension. 5) The number of non-household laborers positively affected farmers' good agricultural practices, meaning that as the number of non-household workers increased, adherence to GAP also increased. However, experience in growing vegetables had a negative effect: as farmers gained more experience in vegetable cultivation, the tendency to follow GAP decreased.

Keywords: Good agricultural practice, Factors affecting, Vegetable production, Agricultural extension

บทนำ

ผักเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีความต้องการบริโภคสูง ปลูกได้ง่าย มีอายุเก็บเกี่ยวสั้น สามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรได้ตลอดทั้งปี โดยในปี พ.ศ. 2566 สินค้าผักและผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าส่งออกสำคัญที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีการขยายตัวในตลาดสหพันธ์รัฐมาเลเซีย ญี่ปุ่น และไต้หวัน มีมูลค่าการส่งออก 33,127 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 1.86 ของมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566 น. 15-16) การผลิตผักให้ได้คุณภาพดีและมีผลผลิตสูง จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายประการไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเตรียมแปลงปลูก ความอุดมสมบูรณ์ของดิน คุณภาพของเมล็ดพันธุ์หรือต้นพันธุ์ วิธีการจัดการศัตรูพืชผัก การดูแลบำรุงรักษาพืชผักให้มีความสมบูรณ์ตลอดจนการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร (Good Agricultural Practice) หรือ GAP พืชอาหาร เป็นแนวทางในการทำการเกษตรเพื่อให้ได้ผลิตผลที่มีคุณภาพและปลอดภัย โดยการปฏิบัติที่ปลอดภัยต่อเกษตรกร ผลิตผลไม่เกิดการปนเปื้อนของสิ่งอันตรายต่อการบริโภค และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ก่อให้เกิดความยั่งยืนทางการเกษตร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2564)

อำเภอบ้านเขว้า มีพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อยโรงงาน อีกทั้งยังเป็นแหล่งปลูกผักขนาดใหญ่อันดับ 2 ของจังหวัดชัยภูมิ จากทั้งหมด 16 อำเภอ จากระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร ปี พ.ศ. 2566 พบว่า อำเภอบ้านเขว้ามีพื้นที่ปลูกผักทั้งหมด 1,079.31 ไร่ คิดเป็น 16.89% ของพื้นที่ปลูกผักทั้งหมดในจังหวัดชัยภูมิ โดยพืชผักที่เกษตรกรนิยมปลูกมากที่สุด คือ พืชสกุลพริก ได้แก่ พริกขี้หนูเม็ดใหญ่ พริกขี้หนูเม็ดเล็ก และพริกใหญ่ รวม 719.81 ไร่ ข้าวโพดฝักสด 121 ไร่ และพืชสกุลมะเขือ ได้แก่ มะเขือเปราะ มะเขือยาว รวม 104.75 ไร่ หอมแบ่ง 60.25 ไร่ หน่อไม้ฝรั่ง 23.75 ไร่ ตะไคร้ 21 ไร่ และพืชผักสวนครัวอื่น ๆ รวม 28.75 ไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566) ซึ่งพืชผักที่เกษตรกรนิยมปลูกจะเป็นพืชผักที่ปลูกง่าย ใช้น้ำน้อย ได้ผลผลิตเร็ว สร้างรายได้ให้เกษตรกรได้ตลอดทั้งปี แต่พืชผักที่เกษตรกรปลูกส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี หรือ Good Agricultural Practice (GAP) จากสถานการณ์ปัจจุบันของเกษตรกรผู้ปลูกผักในอำเภอบ้านเขว้า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีในการผลิตผักปลอดภัย เน้นการผลิตแบบดั้งเดิมที่เป็นการเร่งผลผลิตให้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ขาดความรู้ความเข้าใจด้านการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ถูกวิธี อีกทั้งพบปัญหาด้านช่องทางการจำหน่ายและตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยในพื้นที่ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร

ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านพืชผักของเกษตรกร อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการที่เกษตรกรจะนำมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีไปใช้ปฏิบัติ จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาให้เกษตรกรผลิตพืชผักอย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน และเป็นแนวทางในการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีให้กับเกษตรกรผู้ปลูกพืชผักต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและสภาพการผลิตผักของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาความสำคัญและการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร
4. เพื่อเปรียบเทียบการได้รับและความต้องการการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร
5. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ บริบทด้านพื้นที่ การผลิตพืชผัก การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีในการผลิตพืชผัก แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

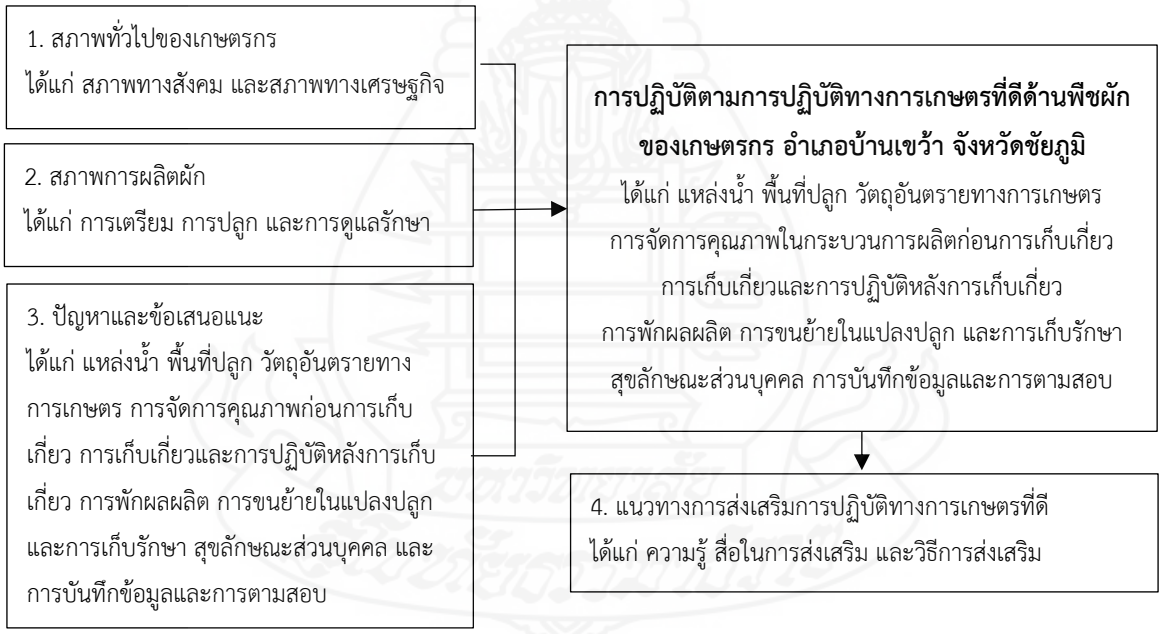

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญและระดับการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่แตกต่างกัน
2. เกษตรกรมีระดับการได้รับและความต้องการการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่แตกต่างกัน
3. ปัจจัยด้านสภาพทั่วไปของเกษตรกร ประกอบด้วย สภาพพื้นฐานทางสังคม สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสภาพการผลิตผัก มีอย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่มีผลต่อการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร คือ เกษตรกรผู้ปลูกพืชผัก ในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี พ.ศ. 2566 จำนวน 414 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 204 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปและสภาพการผลิตพืชผักของเกษตรกร ตอนที่ 2 ความสำคัญและการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร และตอนที่ 4 การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความตรงในเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 และตรวจสอบความเที่ยง (reliability consistency) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 30 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค ตอนที่ 2 เท่ากับ 0.891 ตอนที่ 3 เท่ากับ 0.851 และตอนที่ 4 เท่ากับ 0.980 จากนั้นจึงนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน 2567 ถึง เดือนมิถุนายน 2567 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าทีแบบจับคู่ (Paired t-test) การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เชื่อมโยงเข้าสู่ตัวแปรตามกรอบแนวคิดการวิจัย จากนั้นนำผลการวิจัยจากตอนที่ 1 ถึง ตอนที่ 4 มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นภาพโมเดลการส่งเสริมการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านพืชผักสำหรับเกษตรกร อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านพืชผักของเกษตรกร อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยเป็น 6 ตอน ตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สภาพทั่วไปและสภาพการผลิตผักของเกษตรกร

แบ่งเป็น **สภาพทั่วไปของเกษตรกร** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 52.50 เป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 55.12 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.25 คน มีประสบการณ์ในการปลูกผักเฉลี่ย 15.16 ปี ได้รับการอบรมทางด้านการเกษตรเฉลี่ย 1.01 ครั้ง/ปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการปลูกผักน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1 ไร่ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 2.44 คน และมีจำนวนแรงงานนอกครัวเรือนหรือการจ้างแรงงาน เฉลี่ย 1.43 คน เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ทุนส่วนตัวในการปลูกผัก โดยมีต้นทุนในการผลิตพืชผักเฉลี่ย 13,049.68 บาท/ไร่/ปี และมีรายได้จากการขายผัก เฉลี่ย 34,137.23 บาท/ไร่/ปี **สภาพการผลิตผักของเกษตรกร พบว่า** เกษตรกรร้อยละ 48.00 ปลูกพริก รองลงมา คือ หน่อไม้ฝรั่ง มะเขือ ข้าวโพดฝักสด ตะไคร้ ต้นหอม และผักชี ส่วนใหญ่ปลูกผักตามความต้องการของตลาด รองลงมาปลูกผักตามญาติหรือเพื่อนบ้าน เกษตรกรเกือบทั้งหมดปลูกผักชนิดเดียวตลอดทั้งปี ส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ ต้นพันธุ์ หรือส่วนขยายพันธุ์จากการเพาะเมล็ดพันธุ์หรือขยายต้นพันธุ์ใช้เอง เกษตรกรร้อยละ 74.00 ไม่ใช้วัสดุปรับปรุงดินก่อนปลูกผัก ส่วนใหญ่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ผ่านระบบท่อและสายยาง เกษตรกรทั้งหมดใช้ปุ๋ยในการปลูกผักโดยร้อยละ 99.00 ใช้ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 94.10 พบศัตรูผักในแปลงโดยส่วนใหญ่พบโรคพืชและแมลงศัตรูพืช เกษตรกรร้อยละ 88.70 ใช้สารเคมีในการป้องกัน

หรือกำจัดศัตรูผักที่พบในแปลง รองลงมาร้อยละ 36.80 ใช้ชีวภัณฑ์ เกษตรกรส่วนใหญ่มีการคัดขนาดหรือคุณภาพของผักหลังเก็บเกี่ยวและจำหน่ายผลผลิตโดยมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อผลผลิตที่แปลงหรือจุดรวบรวมและมีผู้รับซื้อเป็นผู้กำหนดราคา เกษตรกรส่วนใหญ่จดบันทึกข้อมูลการปฏิบัติในแปลงผักในประเด็นปริมาณผักที่เก็บเกี่ยวได้และราคาขายผัก

2. ความสำคัญและการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

2.1 ระดับการให้ความสำคัญตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 7 ประเด็น ได้แก่ 1) แหล่งน้ำ 2) พื้นที่ปลูก 3) วัตถุอันตรายทางการเกษตร 4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว 5) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 6) การพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูก และการเก็บรักษา และ 7) สุขลักษณะส่วนบุคคล รองลงมา เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญ อยู่ในระดับมาก ในประเด็นด้านการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ

2.2 ระดับการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 6 ประเด็น ได้แก่ 1) แหล่งน้ำ 2) พื้นที่ปลูก 3) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว 4) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 5) การพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูก และการเก็บรักษา และ 6) สุขลักษณะส่วนบุคคล รองลงมา เกษตรกรมีระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ในประเด็นด้านวัตถุอันตรายทางการเกษตร และเกษตรกรมีระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง ในประเด็นด้านการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบระดับการให้ความสำคัญและระดับการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (n = 204)

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร	ระดับความสำคัญ			ระดับการปฏิบัติ			การเปรียบเทียบ	
	ค่าเฉลี่ย	*SD.*	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	*SD.*	แปลผล	*t*	*P* Value
1. แหล่งน้ำ	4.44	0.345	มากที่สุด	4.52	0.283	มากที่สุด	2.936	0.004**
2. พื้นที่ปลูก	4.51	0.374	มากที่สุด	4.51	0.330	มากที่สุด	0.325	0.746
3. วัตถุอันตรายทางการเกษตร	4.24	0.333	มากที่สุด	3.97	0.377	มาก	8.792	0.000**
4. การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว	4.41	0.250	มากที่สุด	4.47	0.216	มากที่สุด	3.168	0.002**
5. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	4.54	0.290	มากที่สุด	4.43	0.364	มากที่สุด	5.333	0.000**
6. การพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูก และการเก็บรักษา	4.61	0.314	มากที่สุด	4.43	0.430	มากที่สุด	7.112	0.000**
7. สุขลักษณะส่วนบุคคล	4.21	0.363	มากที่สุด	4.21	0.375	มากที่สุด	0.105	0.917
8. การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ	3.56	1.039	มาก	2.39	1.317	ปานกลาง	14.725	0.000**

การแปลผล ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

* มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ 0.05, ** มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ 0.01

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

3.1ระดับปัญหาในการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร พบว่า การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ทั้ง 8 ประเด็น เกษตรกรมีระดับปัญหาโดยรวมทุกประเด็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด กล่าวคือ เกษตรกรมีระดับปัญหา อยู่ในระดับน้อย จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) แหล่งน้ำ 2) พื้นที่ปลูก และ 3) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ รองลงมา เกษตรกรมีระดับปัญหา อยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) วัตถุอันตรายทางการเกษตร 2) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว 3) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 4) การพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูก และการเก็บรักษา และ 5) สุขลักษณะส่วนบุคคล แต่เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อย พบว่า ด้านแหล่งน้ำ เกษตรกรมีปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.49, *SD*. = 1.155) และด้านพื้นที่ปลูก เกษตรกรมีปัญหาด้านดินเสื่อมคุณภาพ มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.84, *SD*. = .965) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับปัญหาในการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร (n = 204)

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร	ระดับปัญหา		
	ค่าเฉลี่ย	*SD.*	แปลผล
1. แหล่งน้ำ	2.35	0.638	น้อย
2. พื้นที่ปลูก	2.14	0.687	น้อย
3. วัตถุอันตรายทางการเกษตร	1.74	0.750	น้อยที่สุด
4. การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว	1.42	0.470	น้อยที่สุด
5. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	1.41	0.517	น้อยที่สุด
6. การพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูก และการเก็บรักษา	1.71	1.086	น้อยที่สุด
7. สุขลักษณะส่วนบุคคล	1.54	0.894	น้อยที่สุด
8. การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ	1.86	0.782	น้อย
รวม	**1.77**	**0.515**	**น้อยที่สุด**

การแปลผล ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

3.2 ข้อเสนอแนะ

เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะ ในประเด็น 1) เกษตรกรต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการขุดเจาะบ่อบาดาลหรือสระน้ำภายในแปลง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการปลูกพืชผัก 2) เกษตรกรต้องการการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ หรือต้องการให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควบคุมราคาปุ๋ยเคมีไม่ให้สูงเกินไป และ 3) เกษตรกรต้องการการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและความรู้ในการผลิตชีวภัณฑ์ เพื่อใช้ในการป้องกันกำจัดโรคพืชในแปลง หน่อไม้ฝรั่งทดแทนการใช้สารเคมี

4. การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

พบว่า การได้รับการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรโดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย เกษตรกรได้รับการส่งเสริมในประเด็นสื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการเกษตร อยู่ในระดับน้อยที่สุด รองลงมาคือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในระดับน้อย ในส่วนความต้องการการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เกษตรกรมีความต้องการได้รับการส่งเสริมใน 2 ประเด็น ที่อยู่ในระดับมาก คือ ด้านความรู้ และด้านสื่อบุคคลในการส่งเสริม แต่ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ อยู่ในระดับน้อย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบระดับการได้รับและระดับความต้องการการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (n = 204)

การส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี	ระดับการได้รับ			ระดับความต้องการ			การเปรียบเทียบ	
	ค่าเฉลี่ย	*SD.*	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	*SD.*	แปลผล	*t*	*p* value
1. ความรู้	3.08	1.258	ปานกลาง	3.74	1.332	มาก	14.468	.000**
2. สื่อบุคคลในการส่งเสริมการเกษตร	2.66	0.651	ปานกลาง	3.64	1.613	มาก	10.609	.000**
3. สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการเกษตร	1.67	0.725	น้อยที่สุด	2.12	1.197	น้อย	8.937	.000**
4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการส่งเสริมการเกษตร	1.83	0.610	น้อย	2.71	1.052	ปานกลาง	18.732	.000**
5. วิธีการส่งเสริม	3.09	0.863	ปานกลาง	3.33	1.552	ปานกลาง	3.914	.000**

การแปลผล ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

* มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ 0.05, ** มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ 0.01

5. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร (Y) โดยใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter โดยกำหนดตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ (X_1) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (X_2) ประสบการณ์ในการปลูกผัก (X_3) พื้นที่ปลูกผัก (X_4) จำนวนแรงงานในครัวเรือน (X_5) และ จำนวนแรงงานนอกครัวเรือน (X_6) ปรากฏว่าได้ค่า F = 21.289 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุคูณ (R^2) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.393 สามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้ร้อยละ 39.3 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานการพยากรณ์ (SEE) เท่ากับ 0.229 เพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร พบว่า มีตัวแปรจำนวน 2 ตัวที่มีผลต่อการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ได้แก่ ปัจจัยด้านประสบการณ์ในการปลูกผัก (X_3) และ ปัจจัยด้านจำนวนแรงงานนอกครัวเรือน (X_6) สามารถอธิบายการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสร้างเป็นสมการในการทำนายได้ดังนี้

สมการ $\hat{Y}$ = 4.737 - 0.016 (X_3) + 0.041 (X_6)

สมการมาตรฐาน $\hat{Z} = -0.437 (X_3) + 0.154 (X_6)$

R = 0.627a R^2 = 0.393 F = 21.289 p value < 0.05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านจำนวนแรงงานนอกครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก กล่าวคือ เมื่อจำนวนแรงงานนอกครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีผลให้การปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย และปัจจัยด้านประสบการณ์ในการปลูกผักมีผลความสัมพันธ์ในเชิงลบ กล่าวคือ เมื่อเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกผักเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีจะมีแนวโน้มลดลง

6. การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยจากตอนที่ 1 ถึงตอนที่ 5 มาทำการสังเคราะห์ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ได้แก่ ทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โลว์ (SMCR Model) ทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรมของเอเวอร์เร็ต เอ็ม. โรเจอร์ส กำหนดเป็นแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านพืชผักของเกษตรกร อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ได้ดังภาพที่ 2

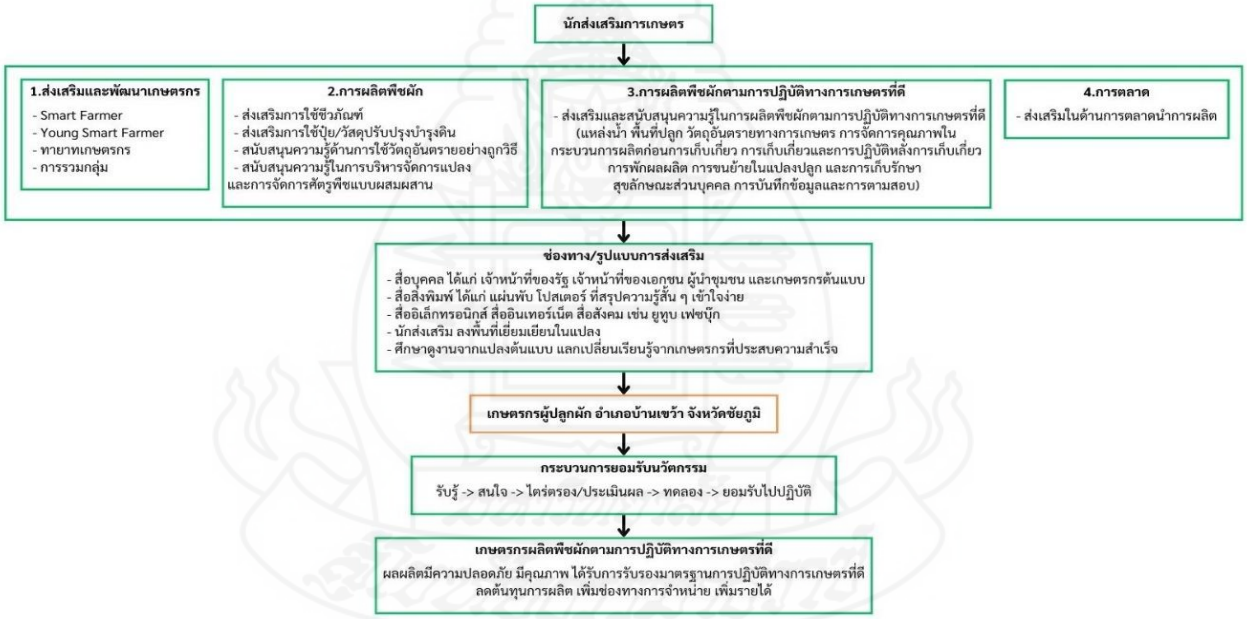

ภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านพืชผักของเกษตรกร อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

จากภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านพืชผักของเกษตรกร อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Source: S) หมายถึง บุคคลที่มีทักษะความรู้อย่างดีเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่ง สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ตนเองมีแก่เกษตรกรผู้ปลูกผักได้และควรมีความสามารถในการปรับระดับของข้อมูลให้เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับสาร โดยอาจเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ของเอกชน ผู้นำชุมชน หรือเกษตรกรต้นแบบ เป็นต้น

2. ข่าวสาร (Message: M) หมายถึง องค์ความรู้ที่เกษตรกรผู้ปลูกผักต้องการได้รับ คือ ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ได้แก่ Smart Farmer Young Smart Farmer ทายาทเกษตรกร และส่งเสริมการรวมกลุ่ม ส่งเสริมการผลิตพืชผัก ได้แก่ การใช้ชีวภัณฑ์ การใช้ปุ๋ย/วัสดุปรับปรุงบำรุงดิน สนับสนุนความรู้ด้านการใช้วัตถุอันตรายอย่างถูกวิธี สนับสนุนความรู้ในการบริหารจัดการแปลง และการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน ส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ได้แก่ แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก วัตถุอันตรายทางการเกษตร การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูก และการเก็บรักษา สุขลักษณะส่วนบุคคล การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ และการตลาดและแหล่งจำหน่าย

3. ช่องทางการสื่อสาร (Channel: C) หมายถึง ช่องทางและวิธีการที่เกษตรกรต้องการในการส่งเสริม ประกอบด้วย สื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ของเอกชน ผู้นำชุมชน และเกษตรกรต้นแบบ สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับ โปสเตอร์ และคู่มือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ สื่ออินเทอร์เน็ต เสียงตามสาย สื่อสังคม วิดีโอ โทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง โดยใช้วิธีการศึกษาดูงานจากแปลงต้นแบบ ลงพื้นที่เยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การอบรม การติดต่อที่สำนักงาน และการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น

4. ผู้รับสาร (Receiver: R) หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกพืชผัก ในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านพืชผักของเกษตรกร อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปและสภาพการผลิตผักของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 52.50 เป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 55.12 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.25 คน มีประสบการณ์ในการปลูกผักเฉลี่ย 15.16 ปี ได้รับการอบรมทางด้านการเกษตรเฉลี่ย 1.01 ครั้ง/ปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการปลูกผักน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1 ไร่ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 2.44 คน และมีจำนวนแรงงานนอกครัวเรือนหรือการจ้างแรงงาน เฉลี่ย 1.43 คน เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ทุนส่วนตัวในการปลูกผัก โดยมีต้นทุนในการผลิตพืชผักเฉลี่ย 13,049.68 บาท/ไร่/ปี และมีรายได้จากการขายผัก เฉลี่ย 34,137.23 บาท/ไร่/ปี ซึ่งสอดคล้องกับ อนุสรา แว่นติ๊บ (2565) จากการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการผลิตพืชผักตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 65.70 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 56.31 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.74 คน และส่วนใหญ่มีแหล่งเงินทุนเป็นของตนเอง

สภาพการผลิตผักของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 48.00 ปลูกพริก รองลงมาคือ หน่อไม้ฝรั่ง มะเขือ ข้าวโพด ตะไคร้ ต้นหอม และผักชี ส่วนใหญ่ปลูกผักตามความต้องการของตลาด รองลงมาปลูกผักตามญาติหรือเพื่อนบ้าน เกษตรกรเกือบทั้งหมดปลูกผักชนิดเดียวตลอดทั้งปี ส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ ต้นพันธุ์ หรือส่วนขยายพันธุ์จากการเพาะเมล็ดพันธุ์หรือขยายต้นพันธุ์ใช้เอง เกษตรกรร้อยละ 74.00 ไม่ใช้วัสดุปรับปรุงดินก่อนปลูกผัก ส่วนใหญ่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ผ่านระบบท่อและสายยาง เกษตรกรทั้งหมดใช้ปุ๋ยในการปลูกผักโดยร้อยละ 99.00 ใช้ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 94.10 พบศัตรูผักในแปลง

โดยส่วนใหญ่พบโรคพืชและแมลงศัตรูพืช เกษตรกรร้อยละ 88.70 ใช้สารเคมีในการป้องกันหรือกำจัดศัตรูผักที่พบในแปลง รองลงมาร้อยละ 36.80 ใช้ชีวภัณฑ์ เกษตรกรส่วนใหญ่มีการคัดขนาดหรือคุณภาพของผักหลังเก็บเกี่ยวและจำหน่ายผลผลิตโดยมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อผลผลิตที่แปลงหรือจุดรวบรวมและมีผู้รับซื้อเป็นผู้กำหนดราคา เกษตรกรส่วนใหญ่จดบันทึกข้อมูลการปฏิบัติในแปลงผักในประเด็นปริมาณผักที่เก็บเกี่ยวได้และราคาขายผัก สอดคล้องกับ อนุสรา แว่นติ๊บ (2565) พบว่า ผักที่เกษตรกรนิยมปลูกมากที่สุด คือ พริกใหญ่ รองลงมาคือ ถั่วฝักยาว และมะเขือเปราะ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้น้ำสาธารณะเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เหตุผลที่เกษตรกรเลือกชนิดผักมาปลูกคือความต้องการของตลาดสูง และใช้วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยการใช้สารเคมี และสอดคล้องกับ รุ่งฤดี อารีรัตน์ (2564) จากการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการผลิตผักตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า เกษตรกรร้อยละ 62.10 มีวิธีป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยการใช้สารเคมี และส่วนใหญ่มีวิธีการจำหน่ายโดยพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ

2. ความสำคัญและการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญ อยู่ในระดับมากที่สุด 7 ประเด็น ได้แก่ 1) แหล่งน้ำ 2) พื้นที่ปลูก 3) วัตถุอันตรายทางการเกษตร 4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว 5) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 6) การพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูก และการเก็บรักษา และ 7) สุขลักษณะส่วนบุคคล รองลงมา เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญ อยู่ในระดับมาก ในประเด็นด้านการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ

เกษตรกรมีระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด 6 ประเด็น ได้แก่ 1) แหล่งน้ำ 2) พื้นที่ปลูก 3) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว 4) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 5) การพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูก และการเก็บรักษา และ 6) สุขลักษณะส่วนบุคคล รองลงมา เกษตรกรมีระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากในประเด็นด้านวัตถุอันตรายทางการเกษตร และเกษตรกรมีระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง ในประเด็นด้านการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งฤดี อารีรัตน์ (2564) พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านแหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการพักผลผลิต การขนย้ายในบริเวณแปลงเพาะปลูก การเก็บรักษา ส่วนด้านการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ เกษตรกรมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ทั้ง 8 ประเด็น เกษตรกรมีระดับปัญหาโดยรวมทุกประเด็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด กล่าวคือ เกษตรกรมีระดับปัญหา อยู่ในระดับน้อย 3 ประเด็น ได้แก่ 1) แหล่งน้ำ 2) พื้นที่ปลูก และ 3) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ รองลงมา เกษตรกรมีระดับปัญหา อยู่ในระดับน้อยที่สุด 5 ประเด็น ได้แก่ 1) วัตถุอันตรายทางการเกษตร 2) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว 3) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 4) การพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูก และการเก็บรักษา และ 6) สุขลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งแตกต่างกับ อนุสรา แว่นติ๊บ (2565) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับมาก 2 ประเด็น คือ การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร และการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรมีปัญหาในระดับปานกลาง 6 ประเด็น คือ แหล่งน้ำ การพักผลผลิต การขนย้าย การเก็บรักษาและการรวบรวม สุขลักษณะส่วนบุคคล การบันทึกข้อมูล ด้านการส่งเสริมการเกษตร ด้านการตลาด และมีปัญหาในระดับน้อย 2 ประเด็น คือ พื้นที่เพาะปลูก กระบวนการก่อนการเก็บเกี่ยว

4. การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า การได้รับการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรโดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย เกษตรกรได้รับการส่งเสริมในประเด็นสื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการเกษตร อยู่ในระดับน้อยที่สุด รองลงมาคือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในระดับน้อย ในส่วนความต้องการการส่งเสริมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เกษตรกรมีความต้องการได้รับการส่งเสริมใน 2 ประเด็น ที่อยู่ในระดับมาก คือ ด้านความรู้ และด้านสื่อบุคคลในการส่งเสริม ซึ่งสอดคล้องกับ สุนิสา สุขเอียด (2566) จากการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น คือ ด้านความรู้และรูปแบบ/วิธีการส่งเสริม และมีความต้องการในระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ นักส่งเสริม (สื่อบุคคล) และช่องทางหรือสื่อ

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านประสบการณ์ในการปลูกผักและปัจจัยด้านจำนวนแรงงานนอกครัวเรือน มีผลต่อการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยด้านจำนวนแรงงานนอกครัวเรือน มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก กล่าวคือ เมื่อจำนวนแรงงานนอกครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีผลให้การปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย และปัจจัยด้านประสบการณ์ในการปลูกผักมีผลความสัมพันธ์ในเชิงลบ กล่าวคือ เมื่อเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกผักเพิ่มขึ้น มีผลให้การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีจะมีแนวโน้มลดลง ซึ่งแตกต่างกับ อนุสรา แว่นติ๊บ (2565) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตผักตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี คือ การได้รับความรู้ เมื่อเกษตรกรได้รับความรู้เพิ่มขึ้น เกษตรกรจะมีการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านพืชผัก ของเกษตรกร อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสรุปเป็นข้อเสนอแนะใน 2 ประเด็น ได้แก่ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป เพื่อเป็นประโยชน์และแนวทางให้แก่ผู้สนใจได้ศึกษาต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้ขาดอำนาจในการซื้อขาย ต่อรอง ไม่สามารถกำหนดราคาขายผลผลิตเองได้ ดังนั้น เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งในรูปแบบของเกษตรแบบแปลงใหญ่ และยกระดับการผลิตให้ผลิตผลมีความปลอดภัยตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการศึกษาดูงานในแปลงต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จแล้ว เพื่อรวมกันผลิต รวมกันจำหน่าย และสามารถเพิ่มช่องทางการจำหน่ายไปยังกลุ่มผู้บริโภคที่นิยมบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัยได้

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการสื่อบุคคลในการส่งเสริมการเกษตรในระดับมาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกรจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนให้เกษตรกรปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี การถ่ายทอดความรู้ควรมีความน่าสนใจ เนื้อหาการบรรยายเข้าใจได้ง่ายไม่ซับซ้อน สร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน พร้อมด้วยการสาธิต การศึกษาดูงานจากแปลงต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อจูงใจให้เกิดการเรียนรู้และนำไปทดลองปฏิบัติ

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรต้องการการสนับสนุนปัจจัยการผลิตด้านแหล่งน้ำ คือ การขุดเจาะบ่อบาดาล หรือการขุดสระขนาดเล็กภายในแปลง เนื่องจากส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำธรรมชาติในการปลูกผักทำให้พบปัญหาการขาดแคลนน้ำหรือปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการปลูก ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรประสานกับหน่วยงานภาคีในการขอรับการสนับสนุนด้านแหล่งน้ำ 2) เกษตรกรต้องการการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์ หรือต้องการให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควบคุมราคาปุ๋ยเคมีไม่ให้สูงเกินไป และเกษตรกรต้องการการสนับสนุนความรู้ในการผลิตชีวภัณฑ์ เพื่อใช้ในการป้องกันกำจัดโรคพืชในแปลงหน่อไม้ฝรั่งทดแทนการใช้สารเคมี ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนความรู้ในการผลิตชีวภัณฑ์ และส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ชีวภัณฑ์เพื่อทดแทนปุ๋ยเคมี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป กำหนดได้เป็น 3 เรื่อง ดังนี้

2.1 ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตผ่านพ่อค้ากลาง ทำให้ขาดอำนาจในการต่อรองราคาซื้อขาย ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในด้านการตลาดของสินค้าเกษตรที่ได้รับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี

2.2 ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการผลิตแบบต่างคนต่างทำ ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในเรื่อง แนวทางการในการส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร

2.3 ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการปรับปรุงบำรุงดินก่อนการปลูกผัก ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในเรื่อง การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566). ผลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกผัก ตามที่ตั้งแปลง ปี 2566/67. สืบค้นจาก https://farmer.doae.go.th/plants_detail/plants_report_66/report_area_type66_ap/36/02/03/XXXX1/XXXX2/XXXX1/66.

รุ่งฤดี อารีรัตน์. (2564). การส่งเสริมการผลิตผักตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี

สุนิสา สุขเอียด. (2566). การส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี

อนุสรา แว่นติ๊บ. (2565). การส่งเสริมการผลิตพืชผักตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2564). GAP พืชอาหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). สถิติการค้าสินค้าเกษตรไทยกับต่างประเทศ ปี 2566. เอกสารสถิติการเกษตร เลขที่ 403. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ: เอส.บี.เค การพิมพ์.